

Thijs Houtappels

bestuurder Atlant

DE REIS NAAR BEZIELING

Ik was vier jaar toen mijn moeder overleed. Mijn vader hertrouwde en zijn vrouw werd mijn moeder. Het was niet altijd gemakkelijk, ze nam niet vaak de tijd voor een gesprek of voor een kopje thee samen. Het huishouden gaf haar houvast en controle. Dat werd naar mijn gevoel een doel op zich, bijna een substituut voor persoonlijke aandacht. Ze stond vast in de controlestand. Later spraken we hierover. Ze vertelde hoe moeilijk het was om destijds haar rol te vinden in ons gezin. Ze was zelf nog zo jong. Door dit eerlijke gesprek leerde ik mijn moeder veel beter kennen. Ons gevoel van nabijheid werd versterkt.

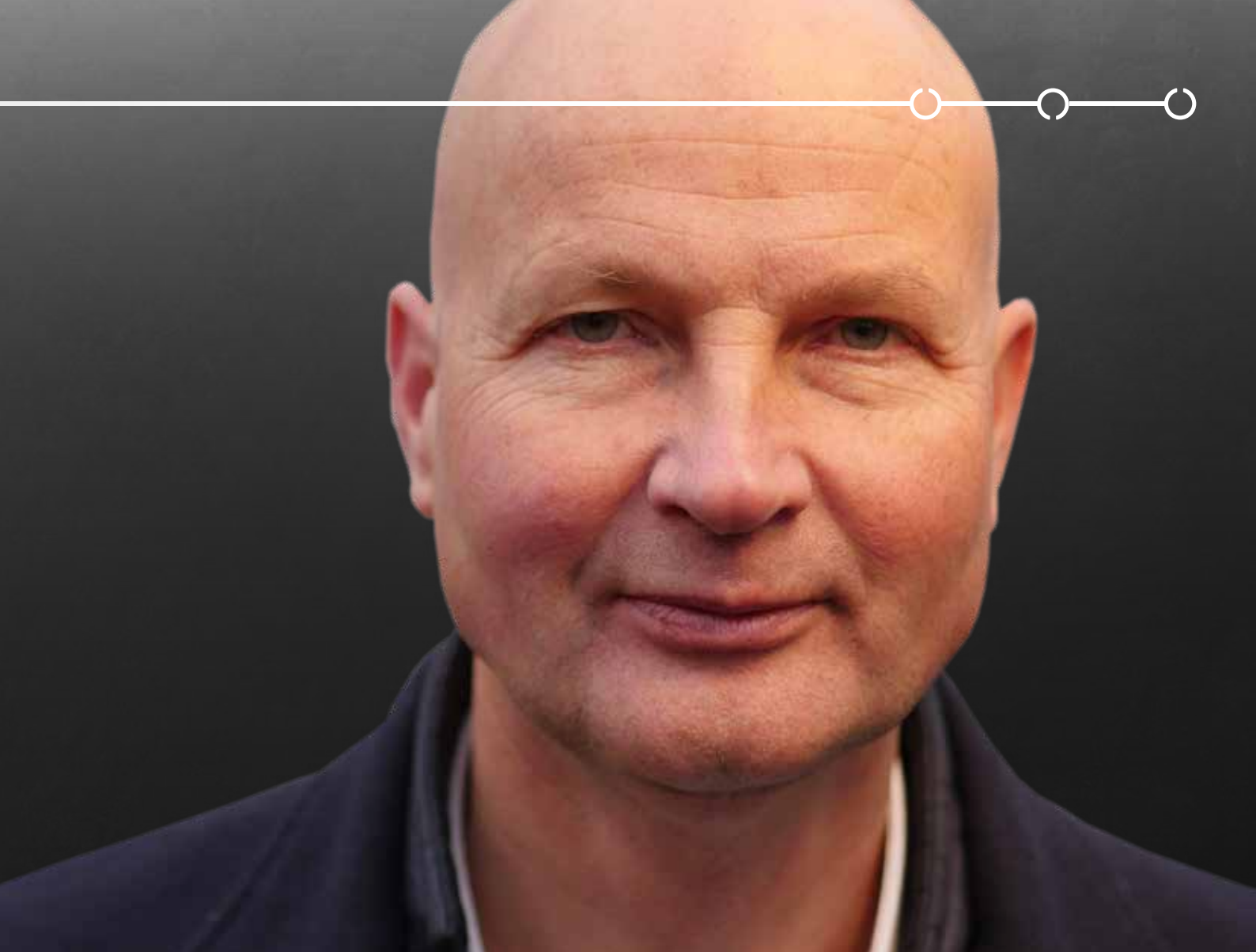
Substituut voor bezielende zorg
Waarom vertel ik dit? Ik ben bestuurder van Atlant en ik zie parallellen tussen mijn persoonlijke verhaal en onze dagelijkse realiteit in de zorg. Het is een reflectie die is gevoed door hoe Denemarken het doet. Wat ik zie is dat wij in Nederland als samenleving ook in de controlestand zijn geschoten. Wij zoeken houvast in randzaken. Privacybescherming, rechtsgelijkheid, verantwoording en protocollen zijn doelen op zichzelf geworden. Het houvast is een eigen leven gaan leiden en verworden tot een zucht naar controle en een intolerantie voor fouten. Het zijn substituten geworden voor de werkelijke bedoeling: bezielende zorg. Welke antwoorden geven we hiermee als samenleving op zorgvragen van mensen?

Laat ik het concreet maken met een fictieve casus. Beeldt u zich een traditioneel ouder echtpaar in. Mevrouw deed altijd het huishouden en meneer was kostwinner. Zij komt te overlijden en hij kan zelfs geen eitje bakken. In Nederland regelen we voor meneer thuiszorg, we brengen elke dag eten en we zorgen dat de was wordt gedaan.

Daar mogen we trots op zijn, want weinig landen hebben zo'n goede zorg. Het is echter ook een voorbeeld van hoe we in Nederland doorschieten.

Als dezelfde meneer in Denemarken woonde, dan had hij andere ondersteuning gekregen. Hij leert om zelf schoon te maken, te wassen en te koken. Hij krijgt ondersteuning bij het vinden van zelfstandigheid. In de Nederlandse situatie nemen we de genoemde taken over zodat we zeker weten dat hij gezond eet en in een schoon huis woont. Ons aanbod maakt vaak onnodig afhankelijk. We moeten nog leren loslaten.

Als je met Deense bestuurders over de zorg praat, dan merk je dat ze anders denken. Het gaat veel minder over controle of verantwoording. Ze spreken meer vanuit de bedoeling: iedereen een zo zelfstandig mogelijk leven. En het systeem moet zich er maar naar vormen. In die volgorde. Helaas draaien wij het in Nederland soms om en zetten de controle voorop. Vooral als reactie op incidenten of misstanden. Deze controlecultus is de afgelopen twintig jaar gemeengoed geworden. Gelukkig zie ik de laatste vijf

“We gaan langzaamaan van controle naar vertrouwen en van randzaken naar bedoeling. Ik ervaar die beweging breed in ons zorgstelsel.”

jaar een omslag. We gaan langzaamaan van controle naar vertrouwen en van randzaken naar bedoeling. Ik ervaar die beweging breed in ons zorgstelsel. En we maken deze reis zelf met onze organisatie.

Ruimte voor verwondering

Ik hou geen pleidooi van “alles moet anders”. We moeten bijsturen, maar het roer hoeft niet om. Ik hou geen aanklacht tegen protocollen of verantwoording. Ze zijn meestal handig en noodzakelijk. Ook ben ik niet somber over de kwaliteit van onze zorg. Ik ben er juist enorm trots op. Toch kan onze zorg beter. Mensgerichter. Bezielender.

Zowel voor mensen die zorg nodig hebben, als voor de mensen die zorg verlenen.

Zorg verleen je elke dag weer van mens tot mens. Dat gaat het beste als je iemand steeds weer onbevooroordeeld tegemoet treedt. Bij Atlant wonen vooral mensen met Huntington, Korsakov, zware dementie of met een chronische psychiatrische achtergrond. Dit vraagt van onze medewerkers een vermogen om veel te dragen en te verdragen. Dat lukt als je betekenisvol werkt vanuit je persoonlijke bezieling. Idealiter zijn onze controlesystemen er slechts ter ondersteuning. En bieden ze ruimte

“Wat is krachtiger: iemand helpen met de dagelijkse zaken of iemand leren het zelf te doen?”

om gemotiveerd af te wijken. In 90% van de situaties zijn labels, hokjes, protocollen erg handig. Maar de frustratie ontstaat als je de laatste 10% erin wilt vangen. Bij Atlant staat daarom het geven van ruimte centraal.

In onze visie hebben wij het zo geformuleerd: “Wij geven ruimte, letterlijk en figuurlijk. Ruimte is een plek, je eigen omgeving met alles wat erbij hoort: geluid, geur, licht, sfeer, kleur, gedachten, je dromen. Ruimte is ook een vrijwel oneindig beschikbare plaats, een kans, mogelijkheden. Het is al dat wat wij ieder mens toewensen – cliënt, naaste, vrijwilliger, medewerker – iedereen. Wij willen die ruimte geven: een plek om jezelf te zijn. Met ruimte kun je je ontplooiën, zoals je dat zelf wil. Precies wat jou past.”

De zoektocht van Atlant

Ik gun iedereen ruimte voor de persoonlijke reis naar bezieling. Gelukkig maak je die ruimte grotendeels zelf. Bij Atlant doen we dat door heel mensgericht te werken. Door iedereen – cliënt, vrijwilliger en medewerker – allereerst als mens te zien. Later kijken we wel hoe het systeem zich moet voegen. Door te werken vanuit het hoofd én met het hart. We houden het goede vast van het systeemdenken, maar combineren het met meer vrije ruimte. Want in die ruimte – vaak zo simpel als een wandeling, een kop koffie, een liedje zingen of een kort gesprek – vind je de bezieling. En je verliest het als je het allemaal vastlegt of er lang over vergadert. Het mensgerichte is ook dat we van elke cliënt het levensverhaal willen kennen en opschrijven. Om iemand écht te

begrijpen. Voor een écht persoonlijke bejegening. Graag geef ik als bestuurder ruimte voor verwondering. Continu kijken wat wel en niet iets toevoegt. Een goed geplande zorgagenda helpt, maar je kunt je in zo'n structuur ook gemakkelijk verliezen. Controlesystemen geven medewerkers een veilig gevoel over “wanneer doe ik het goed?”. Terug naar het voorbeeld van het Deense echtpaar. Wat is krachtiger: iemand helpen met de dagelijkse zaken of iemand leren het zelf te doen? Daarom dwingen we ons continu om door te ontwikkelen.

Bij Atlant doen we dat door het versterken van onze expertisecentra. Hier doen we wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek. En we ontwikkelen onderwijs voor de ondersteuning van mensen met Huntington, Korsakov, zware dementie of met een chronische psychiatrische achtergrond. De expertisecentra geven een permanente prikkel tot verwondering, zowel aan onszelf als aan het stelsel als geheel.

Het is een dagelijkse zoektocht om de bedoeling centraler te stellen. We zijn bij Atlant een richting naar bezielende zorg ingeslagen met het geven van ruimte en met de nadruk op verwondering. Maar de vraag is, hoe gaat ons zorgsysteem als geheel naar de volgende fase? Mijn overtuiging is dat we ons moeten blijven verbinden. Dat we leiderschap en eigen verantwoordelijkheid stimuleren op alle niveaus. En dat we ruimte creëren om samen te reflecteren, leren en verbeteren. Op die manier kunnen we de reis naar bezielende zorg samen maken.

“Graag geef ik als bestuurder ruimte voor verwondering. Continu kijken wat wel en niet iets toevoegt.”